

Allaga Géza 19. századi zeneszerző halálának 110. évfordulójára emlékezve

prof. Herencsár Viktória, ArtD.

Allaga Géza (1841 – 1913) cimbalomkompozícióinak értelmezése

Allaga Géza csellóművész, zeneszerző a cimbalom történetének fontos egyénisége. Ő volt, aki a Schunda Venczel József által magyarrá változtatott ősi hangszernek irodalmat, oktatást teremtett. Halálának 110. évfordulójára emlékezve fontosnak tartom cimbalomra írt művei interpretálási lehetőségeiről beszélni. A korábban népszerű zeneszerző kompozíciói a 20. században feledésbe merültek, kivéve a cimbalomra írt művei, melyek a cimbalom irodalmának alapvető zenedarabjai. Bár ez a helyzet nem volt ennyire egyértelmű a cimbalom tekintetében sem, mivel volt időszak, amikor kifejezetten népszerűtlen volt a 19. század magyar zeneszerzőinek szerzeményeit játszani. Zenekritikusok, zeneművészek nem tartották ezeket a kompozíciókat méltónak arra, hogy bekerüljenek a zenei repertoárba. Allaga Géza cimbalom szerzeményeit is csak nagy ritkán lehetett műsorra tűzni. Ez a negatív megítélés szerintem abból adódott, hogy nem voltak tisztában az előadók ezeknek a kompozícióknak interpretálási lehetőségeivel. Mivel sok zenemű magyaros stílusban íródott cikornyás futamokkal és díszítésekkel, azt gondolták, hogy mindegyik 19. századi darab ilyen. Pedig ez nem így van. Allaga Géza koncert etűdjeit ugyan néha áthatják a magyaros érzések, de ezek stílusa inkább romantikusnak, mint magyarnak nevezhető. Az etűd elnevezést sem értelmezi mindenki egyformán. A legtöbben technikai gyakorlatként kezelik, pedig az etűd elnevezés a romantika korszakában nem csak technikai gyakorlatot jelentett, hanem egy olyan stílusú koncertdarabot, melyben az előadó bemutathatta kimagasló technikai tudását. Ilyen kompozíciókat írtak etűd elnevezéssel a kor híres zeneszerzői is, mint például, Chopin, vagy Schumann, de ilyen koncertetűdöknek számítanak Paganini, vagy Wieniawski capriccioi is.

Allaga etűd névvel ellátott darabjai ilyen értelemben nem csak technikai etűdök, hanem koncertre alkalmas zeneművek. Allaga négykötetes Cimbalomiskolát írt, melynek első kötetében vannak a könnyebb technikai etűdök, míg a másik három kötet etűdjei már kifejezetten koncertetűdnek számítanak, melyek magasszintű játéktechnikát igénylő koncert darabok. Az a tapasztalatom, hogy több tanár csak technikai igénnyel tanítja ezeket az etűdöket és nem figyelnek a zenei kivitelezésre. Emiatt tartom fontosnak, hogy Allaga koncertetűdjeinek

interpretálásáról említsek néhány észrevételt. Allaga precizitására vall, hogy minden instrukciót beírt kottájába az előadásmód segítésére. Ha valaki követi ezeket az instrukciókat, rájön, hogy ezek nagyszerű romantikus zenedarabok. Általában a nemzetközileg használt kotta írásjeleket használja, de néhányat közülük másképp értelmez, melyek kivitelezését a Cimbalomiskola első kötetében magyaráz meg. Ezek közül említenék meg egy-két példát.

Koncertetűdjeiben kevés tremolót használ ellentétben a népdalfeldolgozásaival, ezzel is bizonyítva, hogy nem csak a népzenere alkalmas a hangszer. A tremoló jelzése nála a hang feletti hullámvonal, mely a klasszikus zenében inkább az egymás melletti hangok gyors játéka, az úgynevezett trillázásra utal.

Adagio.

The image shows two systems of musical notation for piano. The first system is marked 'Adagio.' and 'p dol.' (piano, dolce). It features a melody in the right hand with a tremolo effect indicated by wavy lines above the notes, and a bass line in the left hand. The second system is marked 'mf' (mezzo-forte) and continues the piece with similar notation.

Az arpeggio a szokásos függőleges hullámvonal, melyet nem csak több hangnál, hanem két hangnál is lehet használni. Allagánál az arpeggiók mindig alulról indulnak hangsúlytalanul és az utolsó hangon van a hangsúly akkor, amikor ez a hang a dallamhoz tartozik. Ha az akkord csak köztes kíséretül szolgál, akkor a felső hang is hangsúlytalan.

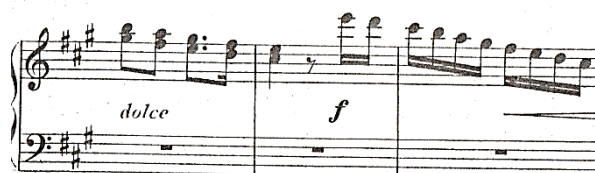
Allagánál a hangsúlyoknak nagy szerepük van, ezzel próbálja a szerző érzékeltetni, hogy hol a dallam, vagy milyen jelleget adjunk a darabnak. Számos etűdben találkozhatunk eltolt hangsúlyokkal, mely különleges ritmust, sőt olykor jazzes hangulatot ad a zenének.

A trioláknál nem mindig írja ki a három hang feletti 3-as számot. Az ütemmutatóból és az összekötött hangsoportból láthatjuk, hogy ez triola. J. S. Bach eredeti kottáiban sem írta ki a 3-as számot, nála is a hangok összekötéséből tudhatjuk, hogy egy negyedre, vagy egy nyolcadra hány hangot kell játszani.

Az is érdekesség, hogy a halk kifejezést, amit egyébként piano jellel jelölünk, sokszor nála a „dolce” szó jelenti, aminek egyébként a jelentése lágyan, gyengéden.

Allaga a kottákban nem csak az általánosan használt olasz zenei kifejezéseket, zenei jeleket használta, de magyarul is több helyen találunk az előadásmódra vonatkozó kívánságot. Például: andalogva, csak bal kézzel, két kézzel pengetve, és még sorolhatnám. Valószínű ezeket azért írta ilyen formában, mert nem talált megfelelő olasz zenei kifejezést, amit mindenki ismerhet. Egyébként abban a korban a zeneszerzők sokszor saját anyanyelvükön írták az instrukciókat. Azok a cimbalom tanárok, akik nem beszélnek magyarul, sokszor arra hivatkoznak, hogy nem tudják, mit jelent a magyarul írt instrukció és emiatt nem tudják, hogyan kell előadni a

zeneművet. Manapság az internet világában, ahol sok szövegfordítót találhatunk minden nyelven, erre nem lehet hivatkozni. Régen nekünk nem volt ilyen lehetőségünk. Emlékszem például, amikor Stravinsky cimbalomra komponált szólamait tanultam, a francia instrukciók megfejtéséhez könyvtárban kerestem francia – magyar szótárt, amiből megfejtettem, mit is kíván a zeneszerző. Az orosz zeneszerzők zenedarabjainál még nehezebb volt a helyzet a cirill betűk miatt annak ellenére, hogy az iskolában tanultunk oroszul. Meg tudtuk oldani minden idegennyelvű instrukció fordítását. Most sokkal könnyebb a helyzet az internetes szövegfordítókkal.

bal, gyapottal.

V. Var.

jobb, fordított verővel.

rall.

csak bal verővel.

lét verővel. (rendes módon)

Allaga, csellista lévén sok kötőívet használ, ami a dallamívekre vonatkozik, vagy a csellónál a vonókötésekre, mely utóbbiakat mi leggyakrabban pedállal oldhatunk meg. A pedál használatára vonatkozóan nagyon kevés instrukciót írt, mivel akkor a pedált csak az akkordok elválasztására, vagy ütemenként használták. Ha nem tudjuk eldönteni, hogy a kötőív a vonó használatára, vagy a dallam ívekre vonatkozik, nézzük meg a darab karakterét! Ezen keresztül eldönthetjük a kötőívek szerepét. Arra jöttem rá, hogy a pedál segít a zenei karakterek kivitelezésében. Emiatt egy olyan pedáltechnikát fejlesztettem ki, mellyel minden zenei

karaktert megvalósíthatunk. Ha betartjuk a kottában szereplő írásjeleket – hangsúly, staccato, szünetek, legato, stb. jelek, rájövünk a helyes pedálhasználatra.

Allegro moderato.

The image shows a musical score for three staves. The first staff is in bass clef, and the second and third are in treble clef. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Allegro moderato.'. The score includes various dynamic markings: *sf* (sforzando), *p* (piano), *cres.* (crescendo), *mf* (mezzo-forte), and *pp* (pianissimo). There are also accents and slurs throughout the piece.

Azokban a zenedarabokban, ahol a dallamot és kíséretet együtt kell játszaniuk, mindig a dallamhoz írott instrukciókat kövessük!

The image shows two systems of piano accompaniment. The first system has a treble clef staff with a melody and a bass clef staff with accompaniment. Dynamics include *cres.* (crescendo) and *appass.* (appassionato). The second system continues the piece, with a *ff* (fortissimo) dynamic marking. The score includes slurs, accents, and various rhythmic patterns.

Most nézzük Allaga magyaros stílusú kompozícióit. A 19. században tradíció volt, hogy a cimbalmon minden hosszabb hangot tremolóval oldottak meg. Ezt alkalmazzák manapság is például Belorussziában, Ukrajnában, Moldáviában, Romániában és ázsiai országokban is, ahol nem csak a népzeneben, hanem klasszikus kompozíciókban, átiratokban is előnyben részesítik a hosszú hangok tremolóval való megoldását. A népzene is jellemző a sok díszítés, vagy az akkordfelbontás, mely utóbbi a dallamhoz kíséretül szolgál. Allaga is a magyaros stílusú műveiben használja ezeket a megoldásokat, melyek dinamikájában és tempójában követik a kor népszerű verbunkos stílusának jellegét. Azt láthatjuk, hogy Allaga ilyen stílusú műveiben a díszítések és akkordok mindenegyes hangját kiírja, melyet nekünk be kell tartanunk annak

ellenére, hogy ezek improvizatív jellegűek ugyanúgy, mint amelyeket például Liszt rapszódiaiban is láthatunk. A díszítések és akkordfelbontással ékesített hangoknál ügyelnünk kell arra, hogy hol váltsunk pedált, hogy ne szakadjon meg a dallam vonulata, de ne is zúgjanak össze az eltérő akkordok. Ebben is a zenei karakterek megfigyelése lesz segítségünkre. Gyors részeknél sűrűbben váltjuk a pedált és sokszor használjuk a zárt pedállal való játékot, míg a lassú részeknél hosszabban tarthatjuk a pedált nyitva a dallamívekhez igazodva. Ha hosszú bonyolult díszítést, vagy futamot kell játszani egy dallamhoz, arra kell törekednünk, hogy a tempó mindig a dallamot kövesse még akkor is, ha emiatt korábban kell elindítanunk a díszítést, vagy akkordot.

The image shows two staves of musical notation for piano. The first staff features a melodic line with various ornaments (trills, mordents) and dynamics such as *f* and *pp*. The second staff continues the melodic line with more ornaments, dynamics like *f* and *dim.*, and a fermata over a final note.

A cimbalomra való kottairás nagyszerű példái az Allaga által írott kották. Ha van olyan zeneszerző, aki nem tudja, hogyan kell írni kottát cimbalomra, Allaga kottáiból megtanulhatja. Amit ő leírt, minden játszható és könnyen olvasható, alapja a cimbalom kottairás módjának. Az általa adott instrukciók betartásával pedig rájövünk, hogy kompozíciói nem is olyan értéktelenek, mint ahogy azt sokan vélték. De mit tegyünk, ha a kottában sajtóhiba van? Mert ez előfordul. Lehet hangelírás, vagy ritmushiba. Keresünk a kottában hasonló motívumot, amiből kiderülhet a helyes ritmus, vagy hang. Ha nem találunk ilyet, akkor a hibás hely környezetéből kell következtetnünk a javításra.

The image shows a single staff of musical notation for piano. The notation includes dynamics like *dim.* and *p*, and a tempo marking *rall.*. A red circle highlights a specific musical phrase consisting of several notes.

Kinek tanítsuk az Allaga etűdjait? Az Cimbalomiskola első kötetében levő könnyű etűdöket zeneiskolában lehet tanítani. A második kötetben lévő etűdökből a zeneiskolában csak a tehetséges, és technikai tudással jól rendelkező tanulóknak lehet kiválasztani a kevésbé nehéz darabokat. Ebből a kötetből a nehezebb darabokat és a 3. 4. kötet etűdjeit csak jó technikai felkészültséggel rendelkező diákoknak adjuk konzervatóriumban, de inkább az akadémián. Az a tapasztalatom, hogy a tanárok könnyű daraboknak tekintik ezeket az etűdöket és nem megfelelő tudásszintű tanulóknak is tanítják ezeket. Ez azért nem jó, mert a tanuló nem fogja tudni eljátszani jól a darabot, nem lesz sikerélménye, sőt nem fogja szeretni Allaga szerzeményeit. Mindig olyan darabot kell választanunk a tanulónak, ami zenei és technikai adottságának megfelelő, mert fontos a sikerélmény. Azt viszont állíthatom, hogy aki megtanulja Allaga összes etűdjét, egy olyan technikai és előadóművészi tudást szerez, ami a professzionális produkcióhoz fontos bármely zenei stílusban.